

WOORD, KLANK & BEELD

CD KLASSIEK

Sprookjesmuziek
Antonin Dvorak

In juli vorig jaar verloor de muziekwereld de bekende Australische dirigent Charles Mackerras. Hij begon zijn carrière tijdens de Tweede Wereldoorlog als hoboïst in het symfonieorkest van Sydney, dat hij later — uiteraard naast andere orkesten — gedurende vele jaren zou dirigeren. Doorslaggevend waren zijn studie jaren bij Václav Talich in Praag. Deze componist wijdde hem in de Boheemse traditie in, wat dan weer een uitstekende opstap bleek naar een grondige kennis van het barokke en het klassieke repertoire in Oostenrijk.

Menigmaal dirigeerde Mackerras werk van Gluck, Mozart of Haydn, maar ook de moderne werken uit Tsjechië zoals de opera's van Leos Janacek kregen zijn aandacht. Geen wonder dus dat ook Mackerras zijn eigen versie bracht van het werk van Antonin Dvorak (1841-1904).

CD KLASSIEK

Russische koormuziek
Holst Singers

Dertien jaar geleden brachten The Holst Singers onder de bezielende leiding van Stephen Layton een ongelooflijk knappe cd uit met Russische koormuziek uit de negentiende eeuw. Ikon werd een absolute bestseller, die door alle recensenten de hemel in werd geprezen. Want de opname fonkelde werkelijk van schoonheid als een gloeiende edelsteen. De Singers staan borg voor kwaliteit, zoveel is zeker. Ze zingen niet zomaar, ze paren de kracht van de met zorg gekozen stemmen en de vloeiende samenzang aan een voortdurende bezinning over wat ze aan het doen zijn. Dat maakt hen tot een van Englands topkoren en cultuurambassadeurs. En,

Op deze cd horen we Dvoraks *Symphonische gedichten*, die in deze uitvoering door het Tsjechisch filharmonisch orkest bijzonder knap overkomen. De dirigent heeft aandacht voor alle details en behoudt tegelijk het overzicht. En dat mag echt een huzarenstuk genoemd worden, want deze fijne stemmingsvolle muziek zit vol variatie in dynamiek en ritme. Er wordt in deze haast grafisch beschrijvende 'gedichten' immers heel wat geschilderd en menig orkest raakt daarvan op de dool.

Niet dus met deze authentieke Tsjechische muzikanten van het Tsjechisch filharmonisch orkest het die hun grootste nationale toondichter vereren met grote liefde en dus een puike prestatie afleveren. Wellicht heeft het orkest deze compositie al vele malen onder tal van dirigenten uitgevoerd en zou men verwachten dat ze de partituur zowat beu moeten zijn. Maar blijkbaar maakte de oude Sir Charles grote indruk, want geen moment krijg je het gevoel dat de muzikanten 'op automatische piloot vliegen'. Dvorak schreef dit werk (of als je wil deze collectie van vier werken) al op het einde van zijn rijke leven, in 1896. Misschien moet je zoals Mackerras eveneens in de nadagen van zijn carrière zijn aanbeldend om Dvoraks bijwijlen brute en angst-aanjagende fantasie helemaal te doorgronden. (JC)

Antonin Dvorak, *Symphonic Poems after Karel Jaromir Erben*, door de Czech Philharmonic Orchestra onder leiding van Charles Mackerras, Supraphon (distributie codex), SU4012-2, 12,25 euro.

noblesse oblige, het noopt hen ook tot een voortdurende zoektocht naar nieuwe uitdagingen. Onvermoeibaar brengt het koor nieuwe composities uit of delft het prachtige, maar vergeten gezangen op uit de vergetelheid.

Uiteraard zijn de namen van al die Russische componisten niet altijd even bekend, maar daar gaat het niet om. Het is pakkende muziek met diepe donkere bassen die lichtvoetig geplaatst wordt naast de mooiste sopraansolo's. En alles a capella.

Ikon brengt terecht liturgische muziek van Gretchaninow én Tsjaikowski. En zeven mooie composities van de hand van Georgy Sviridow, waaronder het aangrijpende lied *Liubov sviataya*. De componist kon het verstoppertje voor de communistische censuur door te doen alsof het toneelmuziek was. Datzelfde *Ikon* bevat ook nog enkele composities uit de 'Latijnse' kerkelijke traditie. Zo is er van Arvo Pärt bijvoorbeeld een *Magnificat* en van de pas overleden Henryk Gorecki een *Totus tuus*, terwijl Knut Nystedt een 'hapje' Bach arrangeerde. Wonderbaar mooi. (JC)

Ikon, door de Holst Singers onder de leiding van Stephen Layton, hypérion (distributie Laval), CDA 66928, 21,25 euro.

BOEK ACTUALITEIT

Geopolitieke geschiedenis
De Vos & Sterkendries

Het nieuwe boek van Luc De Vos en Jean-Marie Sterkendries, beiden als historici en hoogleraar verbonden aan de Koninklijke Militaire School, is een zeer uitgebreide herbewerking van *De Koude Vrede* uit 1986 en van Van IJzeren Gordijn tot fundamentalisme uit 1998 van de hand van De Vos, bij het grote publiek bekend als oorlogshisto-

ricus. Hart van het boek vormen een nauwgezette geschiedschrijving van de Koude Oorlog (1945-1990) en een beschrijving en analyse van de belangrijkste militaire conflicten van de voorbije twintig jaar, met natuurlijk centraal de Golfoorlogen tegen Irak, maar ook de Joegoslavische broederstrijd en de interventies aldaar evenals de strijd tegen het terrorisme.

Bij het lezen werden we natuurlijk weer ingehaald door de actualiteit. Zo is het hoofdstukje over het Libische staatsterrorisme (1969-1989) helemaal gedateerd en komen De Vos' opmerkingen over het Midden-Oosten als kruidvat in een heel ander licht te staan door de recente gebeurtenissen in Tunesië en Egypte.

De Vos staat bekend als een academicus die zijn eigen ideologische vooringenomenheid niet onder stoelen of banken steekt. Dat blijkt ook uit dit lijvige boek. Wat moet je denken van een zin als: „Het einde van de Koude Oorlog betekende tevens het einde van de ermee gepaard gaande zekerheden”?

Voor De Vos zijn de belangen van de westerse wereld ook die van de kapitalistische wereldorde: „Let wel, het verweer tegen de globalisering beperkt zich niet tot een fundamentalistische islam. We vinden dat ook in onze eigen samenleving terug. Het is een strijd binnen de beschaving zelf, waar individuen de voordelen van de moderniteit tegen de nadelen afwegen. Vandaar het protest van de antiglobalisten, die zich verzetten tegen de uitwassen van de wereld-economie. In hun ogen zijn alleen de niet-gouvernementele organisaties valabel, terwijl die juist geen democratische instellingen zijn: ze bestaan uit zelfbenoemde elites die aan niemand verantwoording afleggen.” Zo staat het er echt. (EDS)

Luc De Vos & Jean-Marie Sterkendries, *De grote geopolitieke problemen na de Tweede Wereldoorlog*, Davidsfonds Uitgeverij, Leuven, 2010, 460 blz., 27,50 euro, ISBN 978 90 5826 703 0.

BOEK CURIOSUM

Latijnse citaten
De Ley & Gyselincx

Intussen staat de Latijnse uitspraak *Nil volentibus arduum* (niets is onmogelijk voor hen die willen) in onze vaderlandse politiek gebeiteld. Bart De Wever gebruikte het citaat immers na zijn verkiezingsoverwinning op 13 juni 2010. Dankzij het handige boekje *Verba volant. Scripta manent* weten we dat het eigenlijk de naam was van een Amsterdams kunstgenootschap uit de zeventiende eeuw.

In het boekje werden driehonderd citaten in het Latijn opgenomen, met de letterlijke of figuurlijke vertaling. Het beroemde *Alea iacta est* betekent immers letterlijk dat de teerling is geworpen, maar ruimer dat er een gewichtige be-

slissing werd genomen. Vaak wordt de historische context van de zegswijze geschilderd. Voor bovenvermeld citaat was dat het oversteken van de rivier de Rubicon door Julius Caesar in 49 vóór Christus.

Een tekstballonnetje helpt om het Latijnse citaat goed te integreren in het dagelijkse taalgebruik. Om mee uit te pakken tijdens speeches of om indruk te maken op vrienden. (EDS)

Gerd de Ley & Wannes Gyselincx, *Verba volant. Scripta manent*, Lannoo, Tielt, 2011, 127 blz., 9,99 euro, ISBN 978 90 2099 554 1.

BOEK SPIRITUALITEIT

Verstervingen en nederigheid
Emke Bosgraaf

Extreme verstervingen om religieuze redenen en zelfs zelfpijniging door geseling of het dragen van boeteriemen was niet alleen iets uit een verleden, maar behoorde ook tot de praktijk van het religieuze leven tot het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965).

Emke Bosgraaf interviewde voor zijn doctoraatsscriptie tien bejaarde religieuzen over deze praktijken. De insteek is daarmee Nederlands, maar wellicht gaan zijn vaststellingen ook op voor het katholieke Vlaanderen van weleer. Eerst probeert Bosgraaf nauwe-

zet de praktijken te beschrijven, die zowel fysiek als psychologisch van aard waren. Veel meer was het de bedoeling om nederigheid te bewerken. Jonge kloosterlingen werden bijvoorbeeld gestraft, omdat ze bij de vaat een kopje hadden gebroken en moesten dan op een lage bank eten, soms gaan liggen voor de oversten of stompzinnige klussen opknappen. Daarbij stond het breken van de wil centraal, legt de auteur uit.

De hedendaagse lezer schrikt wellicht van wat hij in dit boek leest. In sommige kloosters kregen de bewoners op bepaalde vastendagen een bitterkruid toegestopt om de eetlust te bederven. Elders waren er gemeenschappelijke sessies.

We vernemen van de getuigen dat er vaak geheimzinnig werd gedaan over deze praktijken en er ook humor bestond om er mee om te gaan. Al vanaf de jaren 1930-1940 werden deze vormen van extreme versterving in vraag gesteld en vanaf 1950 langzaam gelost, tot ze geheel verdwenen. Door anderen vernederd worden om jezelf te trainen in nederigheid en gehoorzaamheid, werd niet langer aanvaard.

Religieuzen blikken vandaag met gemengde gevoelens terug op dergelijke praktijken. Ze om-

schrijven ze als religieuze hoogmoed en ongepaste zelfheiliging. Bosgraaf zoekt ook uit hoe het mechanisme psychologisch te verklaren is.

In de epiloog koppelt de auteur – ietwat gewaagd – de praktijk van versterving ook aan de schandalen van kindermisbruik door geestelijken: „De getuigenissen over misbruik die nu gedeeld worden, lijken erop te wijzen dat verstervingen die bedoeld waren voor religieuzen inderdaad aan kinderen werden doorgegeven. Het niet toestaan van privé-sfeer of -bezit, absolute gehoorzaamheid eisen, het 'willetje breken' en de handhaving van een seksuele moraal die tot uiting kwam in een antilichamelijk klimaat waar tederheid vaak ontbrak – het zijn tal van zaken die naar voren komen in verhalen over misbruik die in meer of mindere mate te maken kunnen hebben met hoe religieuzen destijds zelf zijn gevormd.” (EDS)

Emke Bosgraaf, *Gebroken wil, verstorven vles. Over versterving in het Nederlandse kloosterleven*, Bert Bakker, Amsterdam, 2011, 342 blz., 29,95 euro, ISBN 978 90 3513 595 6.